

Stációk

Mindenki végigmegy

A rossz, hitvány embereket a nagymama úgy emlegette: „szegény” –, ahogy a halottakról szoktunk beszélni.

Tavaszi van, a fák gyönyörűek, hódolnak az életnek, tobzódnak a fehér, a rózsaszín, a lila minden árnyalatában, illatuk néha olyan erős és bódító, hogy megtorpanok, néha olyan, mint a lehelet, alig érezni, keresnem kell, honnan úszik felém. És a madarak! Szólnak, pittyegnek, jeleznek; énekelnek, trilláznak; csicseregnek, csivitelnek, csívognak; mindenütt madárdal, mindenütt madárhang; párjukat keresik, hívják; védik területüket, veszekszenek, szeretnek, szavuk egész nap, hajnaltól alkonyatig hallatszik, betölti az orgonaillatú utcát. Évről évre elkápráztat az életnek, a föltámadásnak ez a csodája.

Takarítok, selejtezek. Rengeteg a csetres, rengeteg a papír, rengeteg az eldobnivaló. Egyszer csak megdermedek, bámulom a bizonyítványomat. Testté, elevenné, tapinthatóvá, megfoghatóvá válik a múlt egy gyötrelmes darabja, négy küzdelmes, bizonytalan, keserves év.

A gimnáziumban a matematikatanár minden évben meg akart buktatni, s az iskolatanács minden évben fölemelte a jegyemet. Minden matematika-felelésem megalázás, megszegyenítés volt, mintha teljes lelki és szellemi megsemmisítés lett volna a célja, az osztály pedig szórakozott, mert mindig akadnak kárörvendők. Ezek különben ugyanazok voltak, akik latin-, német-, szerb és magyardolgozat előtt könyörögtek, sőt otthon testületileg fölkerestek, és fűt-fát, megoldott példát, biztos segítséget ígérve kétségűen rimázkodtak, hogy küldjem el nekik a mondatokat, a javított szöveget. A tanár elvtárs mindenki hallatára rendszeresen kifejtette, hogy „matematikai antitalentum” vagyok, minden magasabb rendű logikai műveletre képtelen; ezt mélyítette, magyarázta, fokozta, elemezte. Érettségi előtt kijelentette, év végén semmiképp sem enged át,

és nem engedi, hogy az iskolatanács fölemelje a jegyemet, mert nekem nincs logikám, tompagyú lévén nem is tudok gondolkodni. Nem fogja megengedni, hogy befejezzem a gimnáziumot, az én fajtám maradjon otthon, a főzőkanál mellett, ne menjen főiskolára.

Mi akkor már eltemettük a nővéremet, elevenen élt bennem, ami vele történt. A magam csendes módján, penészvirág lényemet meghazudtoló szívóssággal minden más tantárgyból nagyon jó jegyet szereztem. Kíváncsi volnék, milyenek voltak azok az iskolatanácsi gyűlések! Kíváncsi volnék arra a bizonyos utolsó gyűlésre, amelyen mégis fölemelték a matematikajegyemet, hogy érettségizhessek. Az is érdekelne, hogy ez a buktatással ellentétes jegyfölemelés mi végett történt, milyen ideológiai megfontolás lecsapódása. A buktatás szándékát most már értem. Azt is tudatosítottam, hogy az önbizalmam megrendült, örökre gátlásos lettem, egy életre elbizonytalanodtam. Ezt nem hozta rendbe az egyetemi éveknek, a nyelvtanóráknak a feledhetetlen gyönyörűsége sem, lám, még most is megdermedek, csak egy véletlen pillantás, és ismét sajognak, fájnak, lüktetnek a rég behegedtnek hitt sebek.

Hetven éve peregnek a percek, az órák, az évek. Évről évre elvirágozik az édes akác és a kedves bodza, a jó szagú orgona rozsdás lesz, a gyertyagyújtó gesztenyének is vége, a csenevész szilvavirág lehullik, a meggyfa alatt fehér szíromszemfödél, az almafa elhullajtja áttetsző, csodás virágát. Másképpen élünk, sok minden fölöslegessé vált. Sok mindenről le kell mondanom, sok mindent föl kell adnom magamból. Selejtezek, kiselejtezek, s fölremlik, nem jó, hogy úgy múlnak el emberek, dolgok, események, mintha nem is lettek volna. Most már értem a testvérem keresztútját, fájdalmasan korai, kényszerű, keservesen megkínlódott, önnön választotta halálát, huszonegy évének égő áldozatát.

Helyére került a mozaik utolsó darabja nálam is. Orgonailat tódul felém valahonnan, a körúti hársak tombolnak a hirtelen beállt melegben, roskadoznak saját virágaik súlya alatt, el is hullajtanak egyet-egyét. A Tiszáról kósza szél érkezik, fölkapja a hullongáló hársfavirágot, a napsugarak szivárványos glóriát vonnak a víz fölé, tikkadt csend, csak az időtlen idő őröl. A Tömörkényszobor állig beburkolódzott a jó szagú árnyékba, Móra Ferenc kihátrált a fényből, hogy nyugodtan gyönyörködhessen a fölfelé törő vízcsöppek játékában, Juhász Gyula a parton figyel, ahogy a

szőke folyó csillogva, aranyos sörényét szétterítve nyújtózik, siet a Dunába.

Mindenki végigmege az úton. Van, aki a stációknál megáll, fohászkodik, és letesz valamennyit abból, amit vállán hordoz, van, aki nem, de mindenki elér az út végére. Illatozón; érzem a zombori hársakat, az áradó orgonát, idehallatszanak a harangok, föltámadásra hazajöttek. Szegény tanár elvtársak! Én most leteszem a terhet, nemsokára itt az utolsó stáció.

2012. április 10.

Emese álma, 2008

Hónapok óta

*Mindazoknak, akiknek az unokái
még magyarul beszélnek*

Kemény tél szakadt ránk.

Hónapok óta a nagymamára gondolok, mindig. Hiányzik.

Az utca kihalt, néma, havazik, apró, fagyott hópermet esik, minden jeges. Néha-néha fölszikrázik egy-egy hókristály a halottfehér takarón, de hazug a ragyogás, vigasztalan és élettelen marad minden. Eltűntek a karácsonyi fények, szomorú és szorongó az idő.

Későre jár, nem bírok aludni, gyertyát gyújtottam. A láng imbolgó árnyékot vet a falra, s remegő némajátékban földidézi a voltakat. Már jó ideje megint a nagymamára gondolok mindig. Férjét temette el, aztán két fiát, és 21 éves unokáját, az én testvéremet. A nagymamára gondolok, és arra a rengeteg sok gyertyára, amiket gyújtott, és szeretném megtalálni a sárga kockás kövesutat.

Az Óz varázslóját a nagymama Jézuskájától kaptam aranyos kis Katóának (sic) ajánlva 1948 karácsonyára.

Még mindig nincs vége a télnek. Kemény szél sziszeg a zörgő ágak között, a kétféle hang pendülve vegyül a csontig hatóan hideg éjszakában.

Hiányzik a fűtés téli füstös szaga, hiányzanak az időbe süppedt házak, a görcsösen túlélni akaró bogyófák. Nagyon messze esik tőlem a harangok szava, távolba tűntek a serdülő titkokat őrző utcák. A macskakövet már gyerekkoromban fölstedték, s az Apatini út selyemtéglásnak látszó sárgakockás kövesútja is múltba vész. Ha jól emlékszem, a szocialista hazában a mi osztályunk is oda volt rendelve munkaakcióra, hogy fölsszedjük a követ, és helyet csináljunk az egyértelműen szép, jó, dalra fakasztó útnak.

Szeretnék most a sárga kockás kövesútra térni. Azok, akik a háború után, 1948 táján, abban a válságos, keserves, nincses, tilalmaktól hemzseggő időben olvasták az első könyvet, kell, hogy emlékezzenek: a sárga kockás kövesút sok-sok

embertelen megpróbáltatás után a csodák birodalmába vezet, s onnan egyenesen haza, és ez maga a megváltás.

Nagy csoda kellene most, igazi, szép, nagy csoda.

Az Óz varázslója itt van a könyvespolcon, kicsi és csúnyácska, borítója nem is volt, vagy elveszett, puha födele megsárgult, számfűles, itt-ott beszakadt, még valami kávéfolt is éktelenkedik rajta. A Híd kiadásában jelent meg „Szuboticán”, a Minerva nyomdában, a rajzok N. Radlov munkája. Hatéves voltam akkor, nem tudtam betelni vele, hozzá köt az újonnan fölfedezett olvasás első, csodálatos élménye, és a mindent legyőző hűségbe, barátságba, szeretetbe vetett hit. A sárgult, elvékonyodott, már-már hártvaszerűvé vált lapokról sütnek az emlékek, megelevenedik az édes érzés: az első elolvasott könyv mámora és a gyerekkor sziklaszilárd bizodalma. Egy életre rögzült bennem Totoska, a kék sávós (sic) ruhájú Elly, a Favágó Vasember, a tigris-medvék és a guminyakúak fogalma, még a Madáriesztő együgyű dalára is emlékszem: Ej-haj-hó! Együtt vagyok Ellyvel boldogan, ó! Tudom, hogy az anyaországi fordítások Bádogembert mondanak, de nekem csak a Favágó Vasember hallatán dobban meg a szívem. Nem akarom elolvasni az új kiadásokat. Van bennem valami dac, ám lehet, hogy csak nem vagyok elég bátor: belőlem a jobb rész kihalt*. Gyáván nem akarok új kiadást olvasni, nem akarom behelyettesíteni azt az első csodás élményt, hisz lehet, hogy a sárga kockás kövesutat se sárga kockás kövesútnak hívják. Én mindig sárgakockás kövesútnak ejtettem; két szóban muzsikás volt, és logikus.

Elszállt, füstbe ment a szép, új idő, kiderült lassan már minden, ami kiderülhet, de minek? A jó nem kapja meg jutalmát, a rossz sem a büntetését, csak fáj. A hóhérok megszületnek, hóhérrá

válnak, és megmaradnak, az áldozatok áldozatok maradnak, és áldozatként halnak meg. Hiányzik a nagymama, hiányzanak a harangok, hiányzik a szán, amivel elmentünk halat venni a végtelen fehér hómezőre, hiányzik az apám meleg keze, és nagyon hiányzanak azok, akik elmentek, s magukkal vittek egy darabot az életemből.

Esik a hó. Sűrű, apró szemű, mindent betemet, elnyel. Félttem az otthon maradt fákat, félttem azokat, akiket szeretek, nem akarok újabb barátokat elveszteni. Veszendőbe mennek az értékeim; veszendőbe mehet-e a harangszó?! Mi történik az emlékezéssel? Megvan-e még az a történelmi titkokat akaratlanul eláruló, ugyanakkor fennen hirdető emlékmű az Újtemplom előtt, amelyet azoknak a szegény zombori hazafiaknak állítottak, akik házi tűzhelyüket védve horvát földön haltak hősi halált?

Visszamacskakövezünk néhány teret, hogy emlékezzünk; éljük a jelent, ott és úgy, ahol és ahogyan élünk adatott; tesszük, amit tennünk kell. Mindig is azt tettük. Jó volna végre a sárgakoc-

kás kövesút végére érni. Egyelőre azonban csak a hó esik. Puhán, szikrázva, fényesen; mindent betakar, mindent elnémít. Szemfődelet terített ránk a tél, hogy senki se legyen másnyelven, mi mégis másnyelven vagyunk és leszünk, nekünk az áldott nyelv az anyanyelvünk. A magyar nyelv óv, őriz és megtart minket. Általa bűvópatak vagyunk a gyerekeinkben, az unokáinkban. Átörökíti szokásainkat, szavainkat, hétköznapi és nem hétköznapi hőstetteink emlékét, s amikor itt az ideje, gyertyát gyújtat értünk.

*„Nem az vagyok, ki voltam egykor,
Belőlem a jobb rész kihalt.
A tűz nem melegít, nem él:
Csak, mint reves fáé világa.
Hová lettél, hová levél
Oh lelkem ifjúsága!”*

(Arany János: Letészem a lantot)

2012. febr. 13.

Fészek, 2012